

Přístup ke spravedlnosti v případech diskriminace v EU – kroky k větší rovnosti

Články 21 a 47, které patří do kapitol „Rovnost“ a „Soudnictví“ Listiny základních práv Evropské unie, zaručují právo na nediskriminaci a na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, včetně přístupu ke spravedlnosti.

Politické souvislosti

Zásada nediskriminace je pevně zakotvena v právních předpisech Evropské unie (EU) a zahrnuje ustanovení týkající se přístupu ke spravedlnosti. Článek 7 směrnice o rasové rovnosti a ostatní směrnice o rovnosti, jako je směrnice o rovném zacházení v zaměstnání, směrnice o rovném zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování a přepracované znění směrnice o rovnosti mužů a žen (v oblasti zaměstnání a povolání), obsahují ustanovení v tomto smyslu.

Kromě toho směrnice o rasové rovnosti, směrnice o rovném zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování a směrnice o rovnosti mužů a žen vyžadují, aby členské státy EU určily subjekt (nebo subjekty), který bude (které budou):

- poskytovat nezávislou pomoc obětem diskriminace při podávání stížností,
- provádět nezávislé studie týkající se diskriminace,
- zveřejňovat nezávislé zprávy a vydávat doporučení k jakékoli otázce související s touto diskriminací.

Klíčové body

Jaké překážky musí překonávat osoby, které se staly obětí diskriminace, při získávání přístupu ke spravedlnosti? Jaké pobídky existují na podporu potenciálních stěžovatelů, aby se v odůvodněných případech snažili získat přístup ke spravedlnosti? Jaká jsou některá z konkrétních opatření přijímaných ke zlepšení přístupu ke spravedlnosti v členských státech EU?

Související činnost agentury FRA

Při řešení těchto otázek chápe Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) pojem přístupu ke spravedlnosti široce, zahrnuje do něj soudní i mimosoudní prostředky přístupu ke spravedlnosti. Zpráva agentury FRA „Přístup ke spravedlnosti v případech diskriminace v EU – kroky k větší rovnosti“ zkoumá proces dosahování nápravy v případech diskriminace. Zpráva přináší důkazy založené na rozhovorech v terénu týkajících se případů diskriminace. Doplňuje právní zprávu agentury FRA za rok 2011 „Přístup ke spravedlnosti v Evropě: přehled budoucích úkolů a příležitostí“, která analyzovala soudní případy na vnitrostátní úrovni.

Metodika

Pro zachycení různých modelů přístupu ke spravedlnosti v případech diskriminace v celé EU vybrala agentura FRA osm členských států EU pro podrobnější prozkoumání situace: Belgie, Bulharsko, Českou republiku, Finsko, Francii, Itálii, Rakousko a Spojené království. Kromě zeměpisného rozložení představují zvolené státy celou řadu systémů, které se od sebe vzájemně liší, pokud jde o historii, strukturu, rozsah a institucionální mandát. Výzkum se zabývá otázkou, jak mohou být aspekty těchto různých systémů zkvalitněny a uplatňovány všeobecněji v celé EU.

Terénní výzkum zahrnoval 371 podrobných rozhovorů, které byly provedeny v osmi členských státech EU za pomoci polostrukturovaných dotazníků s osobami, které podaly stížnost z důvodu diskriminace, a také několik rozhovorů s osobami, které se rozhodly, že od další stížnosti upustí. Kromě toho byli dotazováni právníci, zástupci nevládních organizací poskytujících poradenství a podporu stěžovatelům a představitelé subjektů pro rovné zacházení.

Dotazovaní stěžovatelé se lišili jak svými osobními charakteristikami – jako je pohlaví, věk nebo etnický původ – tak i důvodem/důvody, kvůli němuž/nimž byli diskriminováni. Čtvrtina stížností se týkala rasového nebo etnického původu, čtvrtina pohlaví, dvě pětiny zdravotního postižení a méně než desetina buďto náboženského vyznání nebo přesvědčení, věku a sexuální orientace.

Poradenství podložené důkazy

Zjištění agentury FRA odhalují skutečnosti, které lze chápat jako systémové nedostatky v přístupu ke spravedlnosti v EU. Týkají se struktur a postupů používaných při uplatňování základních práv, stejně jako otázek praktické podpory pro oběti. Například téměř polovina z dotazovaných stěžovatelů uvedla, že jim nebyla poskytnuta žádná institucionální podpora ve věci podání stížnosti, a asi čtvrtina z nich zmínila, že se o příslušném postupu (příslušných postupech) informovali sami. Zprostředkovatelé a stěžovatelé dále popisovali politické a sociální prostředí v téměř všech osmi členských státech EU, které byly předmětem výzkumu, jako nepřátelské vůči mnoha skupinám, které se setkávají s diskriminací, a také vůči opatřením, jejichž cílem je proti diskriminaci bojovat. Navzdory dopadu úsporných opatření na jednotlivé veřejné služby ukazují zjištění agentury FRA, že přístup ke spravedlnosti potřebuje, aby se – s ohledem na případy diskriminace – poskytování služeb zlepšilo.

Výsledky tohoto výzkumu by měly napomoci EU při posilování právních předpisů týkajících se institucionálních požadavků a při podpoře zlepšení stávajících postupů, stejně jako členským státům EU při provádění reformy institucí a mechanismů. Pro přístup ke spravedlnosti by byla prospěšná tato zlepšení.

Struktury

- Usnadnit stěžovatelům zjistit, na jakou instituci se mají obrátit. V současné době je k dispozici mnoho možností, což toto rozhodování ztěžuje.
- Vyjasnit právní definice diskriminace a standardizovat právní předpisy týkající se všech důvodů nebo oblastí diskriminace s cílem zjednodušit právní předpisy v oblasti rovného zacházení, a to jak na vnitrostátní úrovni, tak i na úrovni EU.
- Překlenout fyzickou vzdálenost k prvnímu kontaktnímu místu pro přístup ke spravedlnosti. Za tímto účelem by subjekty pro rovné zacházení a další instituce, které se zabývají případy diskriminace, měly úzce spolupracovat s místními orgány a s nevládními organizacemi nebo komunitními organizacemi a zajistit, aby byly pravidelně přítomny nebo stálým způsobem zastoupeny na regionální úrovni, a v případě možnosti využívat členské organizace nebo jiné existující sítě, jako jsou odborové organizace nebo zástupci zaměstnanců. Institucionální dohody o spolupráci a vzájemně provázané systémy by také mohly přispět k orientaci stěžovatelů v soudních systémech.

- Intenzivněji využívat mimosoudních mechanismů, které mohou být nákladově efektivním a účinným způsobem, jak doplnit tradiční soudní mechanismy.

Postupy

- Odstranit řadu omezujících faktorů, jako například: v současné době úzké pojetí aktivní legitimaci k podání žaloby; nedostatek „rovnosti zbraní“ mezi osobami zúčastněnými v určitém případě; nedostatečná ochrana stěžovatelů a svědků před viktimizací; nedostatečné povědomí o právních předpisech v oblasti rovnosti ze strany soudců a nevhodné uplatňování ustanovení právních předpisů EU, kterým se přesouvá důkazní břemeno.
- Poskytovat kvalitní právní poradenství a pomoc obětem diskriminace.
- Zaručit dostatečné vyšetřovací pravomoci a odpovídající zdroje pro subjekty pro rovné zacházení a správní/soudní instituce.

Podpora

- Zlepšit přístup stěžovatelů k právní pomoci nebo zákonnému pojištění pro pokrytí nákladů, které podle zprostředkovatelů napomáhá určit, zda stěžovatelé mohou získat přístup k spravedlnosti.
- Rozvíjet kvalitní komunikační strategie, včetně informačních iniciativ zaměřených na konkrétní skupiny, a přizpůsobovat informace jejich specifickým potřebám. To vyžaduje odpovídající lidské a finanční zdroje a dostupné informace, které při prosazování povědomí o právech a souvisejících služeb nepoužívají odborný právní žargon.
- Existence veřejných orgánů slouží jako vzor správné praxe. Účinné komunikační strategie, spolupráce se sdělovacími prostředky a lepší znalost poskytovatelů mediálních služeb, to vše pomáhá při podpoře dodržování základních práv.

Další informace:

Zpráva agentury FRA „Přístup ke spravedlnosti v případech diskriminace v EU – kroky k větší rovnosti“ (*Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality*) je k dispozici na adrese: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/access-justice-cases-discrimination-eu-steps-further-equality>

Přehled činnosti agentury FRA týkající se přístupu ke spravedlnosti naleznete na adrese: <http://fra.europa.eu/en/theme/access-justice>